

Inhoud

Hoofdstuk 4 Respectvol omgaan met natuur	3
A Inspirerende persoon Karen Armstrong.....	3
Mogelijkheid tot gesprek:.....	4
B Bijbel.....	4
Inleiding.....	4
Lezen.....	4
Mogelijkheid tot gesprek:.....	5
Mogelijkheid tot gesprek:.....	6
Voedselverspilling.....	8
Mogelijkheid tot gesprek:.....	8
D Een geïnspireerd gastspreker met inhoud voor nu.....	9
E Liederen.....	9
F Ideeën voor kinderen	10
Voor 7 – 12 jarigen	10
Voor jongere kinderen.....	10

Hoofdstuk 4 Respectvol omgaan met natuur

Geloven roept op tot respectvolle omgang met de natuur

A Inspirerende persoon Karen Armstrong

De Britse auteur Karen Armstrong, die baanbrekende boeken schreef op het gebied van religie en zingeving, heeft zich de laatste jaren ontwikkeld tot een bevolgen pleitbezorger van een andere omgang met de schepping. Eén waarbij we ons niet boven de natuur geplaatst voelen, maar onszelf veel meer ervaren als deel van het geheel.

In een interview met dagblad Trouw zegt ze daarover: “Onze manier van leven en denken heeft onze leefomgeving onherstelbaar beschadigd en dat gaat maar door. Dit kunnen we alleen veranderen door onze oeroude band met de natuur te herstellen. In het Westen hebben we op een gegeven moment de natuur eigenlijk de rug toegekeerd en de wetenschap gecreëerd. De wetenschap heeft geweldige dingen opgeleverd, bijvoorbeeld in de geneeskunst. Ik ben dus niet tegen de wetenschap – integendeel – maar daarnaast moeten we ook weer leren de natuur met gevoel te benaderen.”

In haar boek ‘**De Heilige Natuur**’ houdt ze een pleidooi voor een levenswijze die voortkomt uit een diep besef van verbinding met onze natuurlijke omgeving. Dit doet ze aan de hand van spirituele inzichten die ons vanuit de verschillende wereldreligies worden aangereikt. Begrippen als dankbaarheid, compassie, opoffering en geweldloosheid staan daarbij centraal.

De Heilige Natuur opent met een gedicht uit de Oosterse traditie:

*De hemel is mijn vader, de aarde is mijn moeder
en zelfs een klein schepsel als ik vindt
een intieme plek tussen hen.*

*Daarom zie ik wat het universum vult
als mijn lichaam,
zie ik wat het universum stuurt
als mijn natuur.*

*Alle mensen zijn mijn broeders en zusters,
alle dingen [in de natuur] zijn mijn gezellen.*

(Uit de ‘**Westerse Inscriptie**’ (Ximing) van **Zhang Zai** 1020-1077)

Bovenstaande tekst weerspiegelt de eenheid tussen mens en de (overige) natuur, die in veel religieuze en spirituele tradities terug is te vinden.

In ons Westerse Christendom zijn we dat uitgangspunt kwijt geraakt toen we de mens zijn gaan zien als de kroon op de schepping en van daaruit als beheerder en vooral ook beheersers van de natuur.

In de praktijk heeft dat geresulteerd in een uitgeputte aarde, een klimaat dat oververhit raakt en delen van de wereld die onbewoonbaar dreigen te worden. Maar ook in onszelf heeft deze houding tot een kaalslag geleid. Wij kampen met een gevoel van vervreemding en verlies, lopen vast in onze

haast en ons gebrek aan aandacht en we verliezen de wijsheid en de schoonheid die de natuur ons kunnen geven.

Karen Armstrong gaat ons voor in het opnieuw openen van de oude wijsheden uit de verschillende religies. Ze neemt ons mee in de praktijk van het een-voudige kijken, een vorm van aandacht waardoor de Chinezen leerden de eenheid van de natuur te zien en hun eigen diepe verbinding daarmee te ervaren. Ze leert ons de Koran kennen als een boek waarin de natuur wordt gezien als de zelfonthulling van het goddelijke. En het Jodendom en het Christendom als bron van compassie voor al wat leeft.

Juist door een spirituele invalshoek te kiezen voor een nieuwe levenshouding ten opzichte van de kosmos en de natuur is Karen Armstrong een verrassende en inspirerende stem in ons zoeken naar een andere manier van omgang met de natuur.

Mogelijkheid tot gesprek:

- *Op welk moment heb jij je werkelijk deel gevoeld met de natuur om je heen?*
- *Wat deed dat met je?*
- *Wie inspireren jou wanneer het gaat om een andere manier van omgaan met de natuur?*
- *In hoeverre is het Bijbelse beeld van het rentmeesterschap voor jou bruikbaar?*
- *Wat hebben geloof en de zorg voor de natuur met elkaar te maken?*

B Bijbel

Inleiding

In de bijbel zijn volop teksten te vinden waaruit het besef doorklinkt dat de natuur een kracht in zich draagt die het menselijk begrip en onze invloed verre te boven gaat. Denk maar aan de kracht van het water of van de storm, aan de wonderlijke grootsheid van de sterrenhemel of de belofte die ligt in een mosterdzaadje. Binnen al deze teksten neemt het Bijbelboek Job een bijzondere plaats in.

Wanneer Job is vastgelopen in grote vragen, zelfmedelijden en de eis op een rechtvaardigend antwoord van de Eeuwige op wat hem overkomen is, toont God hem de grootsheid van de schepping en de kleinheid van de mens als deel daarvan. Hiermee doorbreekt Hij de beperkte blik van Job.

Het is een stuk schitterende natuurpoëzie. Wie zich er aan kan overgeven wordt meegenomen in een opeenvolging van indrukwekkende beelden, de pracht van de schepping ontvouwt zich in de woorden van de auteur.

Lezen Job 38 – 40:14 en psalm 8

Lees Job 38 tot en met 40:14 thuis maar eens hardop. Lees uit [de bijbel online](#) en kies de gewenste bijbelvertaling of lees uit [de Naardense bijbel](#).

Lees in het bijzonder de passages: Job 38 16- 39, Job 39 1-4 en 26 -29

Mogelijkheid tot gesprek:

- *Wat ervaar je wanneer je deze tekst leest?*
- *Welke delen raken je en waarom?*

De vragen die God in deze hoofdstukken stelt, benadrukken de absurditeit van het idee dat de schepping om de mens draait. God heeft deze aarde niet alleen voor ons gemaakt. God draagt ook zorg voor plekken en schepsels waar wij niet direct profijt van hebben. De aarde is er voor de Eeuwige. De veronderstelling dat de wereld draait om de mensheid wordt hier onderuit gehaald.

- *Hoe zie jij de positie van de mens ten opzichte van de rest van de schepping?*

Lees ook eens de tekst van psalm 8, daarin wordt zowel de nietigheid van de mens als haar grootsheid ('bijna goddelijk', wordt de mens genoemd) beschreven.

Lezen Psalm 8

Lees psalm 8 uit [de bijbel online](#) en kies de gewenste bijbelvertaling of lees uit [de Naardense bijbel](#).

- *Hoe verhouden de aspecten nietigheid en grootheid zich voor jou tot elkaar?*
- *Wanneer voelde je je nietig?*
- *Wanneer juist heel groot(s)?*

Terug naar Job. In een preek over deze tekst zegt **ds. Antoinette van der Wel**: "Eigenlijk krijgt Job datgene te horen, wat ook wij liever niet horen. Het leven is niet maakbaar. De schepping in al haar schoonheid heeft ook een kant van gebrokenheid en onrecht. Het leven is zoveel meer en groter dan ons eigen bestaan. De mens is een stofje in een onmetelijk heelal, een ogenblik in de wereldgeschiedenis. Job krijgt geen antwoord op zijn waaromvraag, maar wordt als het ware met zijn eigen nietigheid geconfronteerd. Ach, mensje, wat weet jij nou eigenlijk van de aarde? Waar was jij toen ik dit alles in het leven riep? De aarde was woest en leeg en die duistere kant is niet verdwenen, er is slechts paal en perk aan gesteld.

God blijkt niet zomaar in te zetten als de oplosser voor al je persoonlijke problemen en zorgen. Job wordt uitgenodigd verder te kijken dan zijn eigen wereld, iets te gaan begrijpen van een God die niet in de standaardkaders past, maar anders is dan hij verwachtte. Het leven blijkt niet maakbaar te zijn en er zijn situaties en tijden waarin alles je bij de handen afbreekt. Is God daarvoor verantwoordelijk? Overkomt het alleen slechte mensen? En wie zijn dat dan? Op deze vragen krijgen we geen antwoord. Het leven is broos en kwetsbaar en goed en kwaad liggen in elkaar verweven."

In deze uitleg verandert de confrontatie met de onmetelijkheid van de natuur de kijk op ons mens-zijn en op God.

Mogelijkheid tot gesprek:

- *Hoe komt God voor jou naar voren in deze hoofdstukken uit Job?*

Niet alles is maakbaar natuurlijk, maar tegelijk hebben wij als mensen veel mogelijkheden en een verantwoordelijkheid in onze omgeving met elkaar en met de natuur.

- *Hoe verhouden die twee (het feit dat het leven niet maakbaar is en onze mogelijkheden tot sturen en beïnvloeden) zich tot elkaar?*

Tot slot: deze hoofdstukken weerspiegelen ook de enorme schoonheid van de natuur in al haar onbegrijpelijkheid. De sneeuw en de dauwdruppels, het struisvogelvrouwtje en de wilde ezel, de dierenriem en de wildernis, allemaal hebben ze hun eigen en ontzagwekkende schoonheid. Wanneer je dat echt kunt zien en ervaren doet dat iets met je. Dat heeft de auteur van Job goed aangevoeld. Het is een zinvol om ons in die ervaring te trainen. Onder kunst en literatuur zijn daarom een verwerkingsmogelijkheden bij Job aangeboden. (zie p. 44, 45)

- *Wat zeggen de foto's van p. 2 jou?*

C Kunst en literatuur

Poëzie

De dichteres **Mary Oliver** (1935-2019) vindt haar voornaamste bron van inspiratie in de natuur. Daarin wortelt ook haar spiritualiteit. Vaak trok ze alleen de natuur in om vervolgens opgeladen terug te komen. De verbinding die zij daar ervaren heeft, komt in talloze gedichten tot uiting. Onder andere in dit gedicht, dat in de oorspronkelijke versie als volgt begint:

When I Am Among the Trees

When I am among the trees,
especially the willows and the honey locust,
equally the beech, the oaks and the pines,
they give of such hints of gladness.
I would almost say that they save me, and daily....

(gehele gedicht is [hier](#) te vinden.

Vertaling:

Als ik tussen de bomen ben,
vooral de wilgen en de acacia,
maar ook de beuk, de eik en de den,
geven ze zo'n zweem van vreugde af.
Ik zou bijna zeggen dat ze me redden, en elke dag weer...

Dan ben ik ben zo ver verwijderd van mijn eigen hoop,
waarin ik goed ben, en onderscheidingsvermogen heb,
en me nooit door de wereld haast...
maar langzaam loop, en vaak buig.

Om mij heen bewegen de bomen door hun bladeren
en roepen: "Blijf nog even."
Het licht stroomt van hun takken.
En ze roepen opnieuw: "Het is eenvoudig," zeggen ze,
"en ook jij bent gekomen
in de wereld om dit te doen, om het makkelijk te hebben, om gevuld te worden
met licht, en om te schijnen."

Mogelijkheid tot gesprek:

De dichteres haalt levenswijsheid uit de natuur.

- *Wat leerde jij ooit vanuit de natuur?*

Verwerkingsmogelijkheden bij Job

Collage van vondsten uit de natuur.

Nodig: papier, lijm, verschillende dingen uit de natuur: bloemen, blaadjes, zand, takjes, wat je maar kunt vinden. Maak met elkaar of per persoon een collage met deze vondsten uit de natuur. Je kunt deze opplakken of gewoon neerleggen en er foto's van maken die je later kunt afdrucken.

Symbolisch bloemschikken

Op de website symbolischschikken.nl zijn veel tips en inspiratie te vinden. Benodigheden moeten van tevoren gekocht of verzameld worden. Het is leuk om het met elkaar te maken. Wie weet is het een idee samen iets te maken dat die zondag in de kerk kan staan.

Beeldende kunst, controversiële kunst in de kerk

[Bekijk de reportage over de problemen met het werk 'Holy Cow'.](#)

Het kunstwerk: Holy Cow (een levensgrote gekruisigde koe van polyester) van kunstenaar Tom Herck, dat werd geëxposeerd in een kerk in Vlaanderen riep niet alleen bijval, maar ook kritiek op.

De expositie van de koe werd door sommigen niet alleen als blasfemie gezien, maar ook als een provocatie van het katholieke geloof. Een die een reactie noodzaakte. Zo werd het tenminste gezien door een groep mensen die met een takkenschaar een van de touwen aan het kunstwerk door hebben gezaagd en er zuur overheen goten.

Voedselverspilling

Kunstenaar Tom Herck wilde met zijn werk de verspilling van voedsel aanklagen. Er stond een groot bad met melk en water voor. Dat alles kreeg zijn plaats in de Sint-Jan-de-Doperkerk in Kuttekoven. Die was niet meer in gebruik, maar ook niet ontwijd. Herck vond het een inspirerende en imposante locatie, met grazende koeien in de nabijheid. 'Maar ik ben niet naïef. Ik wist wel dat het kon choqueren.'

Dat deed het. 'Een koe aan het kruis, op de plek waar Christus hing, vinden we eigenlijk een brug te ver', was de reactie van het bisdom Hasselt kort na de opening. Er waren ook dreigende mails en telefoontjes. Katholiek Forum, een ultrakatholieke organisatie, voerde een manifestatie voor de poorten van de kerk. Er werd gebeden om eerherstel. Herck: 'Ik vind protest goed. Ik wil dialoog aanwakkeren. Maar dan moet men daar wel toe bereid zijn natuurlijk.'

Mogelijkheid tot gesprek:

- *Hoe denk jij over deze controversie?*
- *Zijn er grenzen aan de vrijheid van kunstenaars om kritiek te leveren op de gang van zaken in de samenleving?*
- *In hoeverre geeft het religieuze hier een extra kracht aan de boodschap van de kunstenaar?*

Het dier wordt hier gezien als slachtoffer van de mens en onze consumptiedrang. Soms wordt wel gezegd dat we als christenen in de ze tijd allemaal vegetariër zouden moeten worden.

- *Hoe kijk jij daar tegen aan?*
- *Welke rol speelt jouw geloof in je omgang met de natuur en de dieren?*

D Een geïnspireerd gastspreker met inhoud voor nu

Op de website van de beweging van de 'groene kerken' is een lijst van diverse sprekers te vinden, gerangschikt per regio: <https://www.groenekerken.nl/sprekers/>

Zo zijn er sprekers op het gebied van geloof en groene inspiratie, op het gebied van bewust en sober leven en bijvoorbeeld op het vlak van schepping en natuur. Omdat het stuk voor stuk bevolgen sprekers zijn met een missie zijn de kosten over het algemeen laag. Wel wordt een vrijwillige bijdrage gevraagd voor de Groene Kerken.

E Lieder

Uit het nieuwe Liedboek

216: Dit is een morgen als ooit de eerste

982: In de bloembol is de krokus

984: Gezegend die de wereld scheidt

Uit Zangen van Zoeken en Zien

450: Gezegend zij Gij, gezien heel uw schepping

454: Alles wat is het is in u

Uit het Liedboek van 1973

Gezang 400: Almachtige, verheven Heer (zonnelied Franciscus)

F Ideeën voor kinderen

Voor 7 – 12 jarigen

Bekijk met elkaar deze trailer: <https://www.youtube.com/watch?v=CeacjOkLjZ0&t=95s>

Leg flap-over en stiften klaar:

Nodig kinderen uit op de flap-over te schrijven wat volgens hen allemaal schepping is.

Praat met elkaar na. Probeer eventueel in het gesprek de kinderen breder te laten denken dan dieren, planten en mensen.

- *Is de hele kosmos schepping? En bijvoorbeeld storm of een aardbeving? Of de zee?*

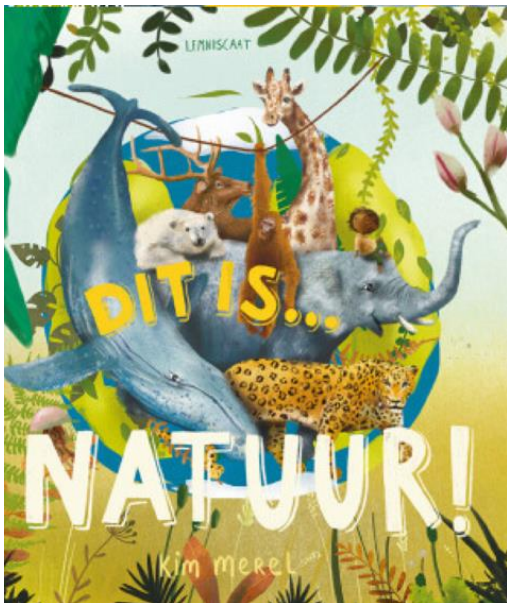
Bekijk met elkaar de plaatjes op p 2.

- *Wat zie je daar?*

Denk met elkaar na over wat we kunnen doen om goed voor de schepping te zorgen. Schrijf dat op kleine briefjes en deel dat later uit aan de volwassenen.

Voor jongere kinderen

Bekijk/lees met elkaar (een deel van) dit boek:

Een beschrijving van dit boek: “Iedereen heeft het altijd over natuur. Maar wat is natuur nou eigenlijk? Op die vraag geeft biologe Kim Merel antwoord in dit prentenboek waarbij je je kunt blijven verwonderen. Want natuur zie je in de stad en vanuit het heelal. Het is overal op de wereld: op het land, in het water en in de lucht. Je kunt het zien... maar soms ook niet, omdat het zo verschrikkelijk klein is. Maar het is er wel. Het bestaat in de kou en in de warmte, in alle seizoenen. En zelf ben je ook een stukje van die natuur.

Ga mee op reis met Kim Merel en ontdek de natuur.”

Na het lezen van het boek, kun je met elkaar lekker naar buiten gaan. Juist in het dorp of in de stad is het leuk om te ontdekken waar je allemaal natuur ziet, tussen de huizen en in de straten.